

2. DOCTORALE PROEFSCHRIFTEN -- THESES DE DOCTORAT

Jean-Claude BURGELMAN, *De Belgische openbaarrechtelijke omroep als resultante en inzet van politieke machtsstrategieën. Strukturele, personele en inhoudelijke konsekwenties van de partijpolitisering op het Belgisch omroepbestel (1944-1961)*, V.U.B., 1986, promotor : E. Witte.

In dit proefschrift werden twee geïnterrelateerde, vaak bediscussieerde maar weinig akkuraat empirisch onderzochte, onderzoeksgebieden behandeld. Namelijk : de Belgische openbaarrechtelijke omroep en de rol van de politieke partijen in de Belgische samenleving. De bedoeling was, op het empirisch niveau vertaald, de preciese relatie tussen beiden vast te stellen ("in welke mate is de omroep het produkt van politieke machtsprocessen"), en van daaruit op het komunikatiewetenschappelijke niveau beschouwd, een aantal nuanceringen bij de courante theorievorming aan te brengen.

Het bronnenmateriaal dat daarbij gekonsulteed werd is in overwegende mate eersterangs. Naast de publiek toegankelijke archieven (KADOC, AMSAB, BBC Written Archives, e.a.), werd dan ook vooral beroep gedaan op tot nog toe niet ontsloten archiefmateriaal emanerende van de hoogste omroepbeleidsinstanties zelf. Zo konden de volledige notulen van de Raad van Beheer en de Vaste Commissie (1942-1960), de voorbereidende stukken daartoe (meer dan 1135 verschillende dossiers), de nota's van de administrateurs-direkteurs-generaal, en dergelijke meer voor de gestelde periode worden gekonsulteed.

De hypothese luidde daarbij dat in een veranderende massademocratie de politieke partijen noodwendige belangenmaximalisatie en -verdedigingsstrategieën ontwikkelen t.a.v. maatschappelijke instituten, en dus ook de massamedia. Daaruit volgt, tegengesteld aan het gangbare discours, dat de "gespannen" relatie tussen omroep en politiek niet okkasideel kan zijn (enkel bij verkiezingen bijvoorbeeld), noch incidenteel van karakter (enkel voor zgn. "gevoelige" onderwerpen) of uitsluitend aan extreme politieke krisissen gebonden (kabinetskrisissen). Daaruit volgt ook dat de afhankelijkheidsrelatie van de omroep tot de politieke wereld meer moet zijn dan louter personele kontakten (op het niveau van de RVB) of moeilijk verifieerbare machinaties (politieke pressie). Plausibelerwijze kan deze dependetieverhouding enkel struktureel, permanent, geïnternaliseerd en globaal zijn.

Dit werd op drie niveaus (struktuur, personeels- en informatie-

beleid) geverifieerd. In een eerste deel van het empirisch onderzoek werd de impact van de politieke partijen op de structurering van het na-oorlogse bestel nagegaan. Aangetoond werd dat de "keuze" ten voordele van een monopolie het resultaat was van een subtiel belangenkompromis tussen de drie zogenaamde traditionele (lees dominante) partijen in de Belgische politiek, onder meer gericht op een totale controle van de audiovisuele communicatie, ook ten nadele van andere oppositionele politieke krachten als de kommunisten.

Een tweede luik van het empirisch onderzoek hield zich bezig met de vraag hoe de transmissie tussen het externe politieke controlemotief van de partijen en het objekt daarvan, het informatie- en nieuwsbeleid tot stand komt. De literatuur gewaagt hier van de politisering van het omroeperspersoneel, maar de vraag is hoe dat fenomeen zich ontwikkelt, tot op welke niveaus het doordringt, of er weerstand te bespeuren is vanwege het journalistiek-kultureel personeel zelf en vooral of de politisering kan ingeperkt of beperkt worden.

Vastgesteld werd (voor ongeveer 300 journalistiek-kultureel personeel en medewerkers) dat die politisering duidelijk een partijpolitisering was, geldig op alle niveaus van de omroep en met een determinerend karakter (rekruterings- en promotiebepalend).

In een laatste onderdeel werd dan de impact van dit alles op de inzet van de partijpolitieke controle, namelijk het informatiebeleid, nagegaan. Niet alleen de getroffen maatregelen in krisistijd (Koningskwestie, schoolstrijd e.d.m.) werden geïnventariseerd, maar er werd gepoogd het hele informatiebeleid (ook in "rustige" periodes) te reconstrueren. Dit liet toe vast te stellen dat wat in krisistijd gebeurde feitelijk niet meer was dan logische emanaties van een algemeen beleid en niet als plotse erupties van autoritair informatiedirigisme.

Als besluit voor dit onderzoek kon dan ook gesteld worden dat het Belgische omroepbestel niet alleen inzet, maar ook resultante van de (tripartiete) partijpolitieke belangenmaximalisatie is. Met als doel : de beheersing van de informatie- en nieuwsagenda; met als instrument : de politisering van het personeel; en met als noodzakelijke omkadering daartoe een parastataal, monopolistisch statuut.

Dit alles omdat de partijpolitisering van de omroep moet gesitueerd in het perspectief van de veranderende functie van de politieke partijen in een massademocratie, en zodoende, eigenlijk niet meer is dan de logische emanatie van de gestelde machtsverwervingsstrategieën. Het feit dat de omroepwet van 1960 daar niets aan veranderde, maar in feite een konsolidatie betekende van de vastgestelde fenomenen, versterkt alleen maar de pertinentie ervan.

Tot slot was het, op basis van het feit dat voor de eerste maal een instelling van het Belgisch politiek-administratief kompleks van

binnenuit en op het allerhoogste niveau kon bestudeerd worden, mogelijk een kritische reflectie te maken over de waarde en relevantie van de verzuilings-, politiserings- en pacifikatietheorieën als verklaringsmodel voor de na-oorlogse Belgische politiek.

(J.C. BURGELMAN)